

Kamil Pruchnik*
ORCID: 0009-0005-4886-4531
kamilpruchnik@gmail.com

Dlaczego konsekwencje kryzysów bankowych są skomplikowane, a ich koszty bardzo wysokie? **

Streszczenie

Na tle studiów literaturowych i analiz empirycznych artykuł traktuje o złożoności i głównych konsekwencjach kryzysów bankowych, a zwłaszcza o jego ekonomicznych kosztach. W pierwszej części artykułu zaprezentowano rozważania koncepcyjne i studia empiryczne na temat kryzysów bankowych na tle krytycznej analizy literatury oraz autorskiej interpretacji tej kategorii ekonomii i finansów. W drugiej części opracowania scharakteryzowano złożoność systemową kryzysów bankowych, a w trzeciej główne konsekwencje tych kryzysów w ujęciu zmian PKB, utraty majątku gospodarstw domowych i przedsiębiorstw, kosztów fiskalnych oraz przeceny aktywów. Część czwarta poświęcona jest krytycznej analizie literatury na temat politycznych oraz instytucjonalnych konsekwencji kryzysów bankowych z wyeksponowaniem wzrostu znaczenia idei populistycznych i ich zwolenników, którzy wymuszają zmiany regulacyjne.

Słowa kluczowe: kryzysy bankowy, run bankowy, panika bankowa, recesja

Kody JEL: G01, G21

---

* Kamil Pruchnik – doktor, Europejski Banki Inwestycyjny, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie.

** Artykuł stanowi rozwiniętą część rozważań dotyczących kosztów kryzysów bankowych zawartych w rozprawie doktorskiej pt. „Analiza przyczyn częstego występowania kryzysów bankowych. Badania empiryczne a teoria”, która została nagrodzona w konkursie Bankowego Funduszu Gwarancyjnego na najlepsze prace licencjackie, magisterskie i doktorskie z zakresu problematyki stabilności systemu finansowego (2023). Rozprawa – oraz zawarte w artykule rozważania – zostały przeprowadzone w ramach projektu „Zagadki kryzysów finansowych” (nr rejestracyjny projektu: Nr DI2011 01764; numer umowy: 0176/DIA/20/2/41) finansowanego w ramach Diamentowego Grantu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego realizowanego w Katedrze Międzynarodowych Studiów Porównawczych, Kolegium Analiz Ekonomicznych Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.

Why are the effects of banking crises complex and their costs very high?

Abstract

Against the background of literature studies and empirical analyses, the article deals with the complexity and main consequences of banking crises, especially its economic costs. In the first part of the article, conceptual considerations and empirical studies on banking crises are conducted against the background of a critical analysis of the literature and the author's interpretation of this category of economics and finance. In the second part of the article, the systemic complexities of banking crises are characterized, and in the third part, the main consequences of these crises in terms of changes in GDP, loss of property of households and enterprises, fiscal costs and depreciation of assets. The fourth part is devoted to a critical analysis of the literature on the political and institutional consequences of banking crises, highlighting the rise of populist ideas and their supporters who force regulatory changes.

Keywords: banking crisis, bank run, bank panics, recession

JEL Codes: G01, G21

Wstęp

Na tle studiów literaturowych i analiz empirycznych artykuł traktuje o złożoności i głównych konsekwencjach kryzysów bankowych, a zwłaszcza o jego ekonomicznych kosztach.

W literaturze przedmiotu kategoria kryzysu bankowego obok kryzysu walutowego, kryzysu giełdowego (tzw. krachu na giełdzie) i kryzysu finansów publicznych są składowymi kryzysu finansowego. Przy czym te cztery typy kryzysów finansowych mogą występować łącznie, w różnych konfiguracjach jednocześnie lub sekwencyjnie. Przykładowo Kaminsky i Reinhart (1999) wystąpienie kryzysu bankowego i walutowego łącznie nazywają kryzysem bliźniaczym (ang. *twin crises*). Z kolei kosztowny kryzys bankowy może doprowadzić do kryzysu finansów publicznych (Reinhart, Rogoff 2008)¹.

W artykule, jako kryzysy bankowy, o ile nie wskazano inaczej, rozumie się kryzys bankowy na terenie jednego kraju, którego skala lub konsekwencje są dla tego kraju istotne systemowo. Tym samym pomija się sytuacje wystąpienia kryzysu w jednym lub większej liczbie banków, nagłaśnianych medialnie, ale nie mających istotnych konsekwencji systemowych.

¹ Podana typologia kryzysów finansowych (zainspirowana wspomnianą pracą Reinhart oraz Rogoff 2008) nie jest jedyną występującą w literaturze. Gorton (2012) uznaje, że prawdziwym kryzysem finansowym jest kryzys bankowy, zaś kryzys walutowy czy giełdowy to jedynie „bolesne korekty wycen”. W literaturze występuje również pojęcie systemowego kryzysu finansowego (ang. *systemic financial crisis*). Niektórzy autorzy (m.in. Caprio, Klingebiel, Laeven, Noguera 2005) uznają, że odpowiednio głęboki kryzys bankowy doprowadza do paraliżu sektora finansowego. Dla innych systemowy kryzys finansowy występuje, gdy dochodzi do połączenia różnych typów kryzysów, np. bankowego, giełdowego oraz finansów publicznych (m.in. Calvo 2009).

1. Złożoność i konsekwencje kryzysów bankowych

1.1. Komplikacje wynikające z runu bankowego

Jednym z klasycznych symptomów inicjujących kryzys bankowy jest gwałtowne wycofywanie depozytów z banku lub banków określanych mianem paniki lub runu na bank lub banki². Wycofanie środków z banku, zwłaszcza o znaczeniu systemowo ważnym (ang. SIFI), i nie przenoszenie ich do innych lecz utrzymywanie gotówki może mieć przynajmniej trzy negatywne konsekwencje³. Po pierwsze, mniejszy wolumen środków w bankach ogranicza możliwości udzielania kredytów. Natomiast spadek podaży kredytów przy nie zmniejszonym popycie prowadzi do wzrostu ceny pieniądza kredytowego, a nadto może ograniczyć zaspokojenie potrzeb finansowych gospodarstw domowych lub przedsiębiorstw prowadząc do zmniejszenia aktywności gospodarczej⁴. Po drugie, dynamika i skala wycofywania depozytów może wywoływać perturbacje w rozliczeniach i realizacji zleceń płatniczych przez banki⁵. Po trzecie, jeżeli run na dany bank lub banki nie zostanie opanowany albo bank nie otrzyma pomocy płynnościowej (z rynku prywatnego lub z banku centralnego), kryzys płynnościowy może przekształcić się w kryzys wypłacalności i zajdzie potrzeba interwencji sieci bezpieczeństwa, a w szczególności organu *resolution* lub gwaranta depozytów.

1.2. Komplikacje wynikające z upadku banku

Każdy upadek banku generuje negatywne konsekwencje, a upadek banku o znaczeniu systemowym odpowiednio te konsekwencje mutiplikuje. Stąd po doświadczeniach z przeszłości stopniowo modyfikowano architekturę sieci bezpieczeństwa fi-

² Źródło runu lub paniki może być – wywołane przez szok informacyjny, w ramach którego dostępna jest nowa informacja: i) bezpośrednio związana z bankiem, który stał się przedmiotem runu (np. opublikowanie zaskakująco negatywnej informacji nt. wyniku finansowego banku), ii) pośrednio związana z bankiem (np. opublikowanie zaskakująco negatywnej informacji nt. dynamiki PKB, co może wywołać obawy o jakość aktywów banku) lub iii) nie związana z bankiem tzn. zupełnie losowa, ale powodująca run (Diamond, Dybvig 1983).

³ Wyciągnięcie depozytów z jednego banku nie musi powodować spadku akcji kredytowej w całym sektorze bankowym. Do spadku akcji kredytowej w całym sektorze bankowym dochodzi, gdy wypłacone depozyty z jednego banku nie są następnie wpłacane do innych banków. Zob. Friedman, Schwartz (1963); Kaufman (1988).

⁴ Zob. Bernanke (1983); Calomiris, Mason (2003); Friedman, Schwartz (1963).

⁵ Banki, ze względu na działanie w rezerwie cząstkowej, mogą nie być w stanie wypłacić wszystkich depozytów w pełnej kwocie ani zrealizować wszystkich zleceń płatniczych (w tym tych niezwiązanych z wypłacaniem depozytów, ale np. z opłacaniem rachunków przez gospodarstwa domowe, opłacaniem faktur lub wypłacaniem wynagrodzeń pracownikom). Zob. Diamond, Dybvig (1983). Jednak działanie banku w rezerwie cząstkowej nie musi oznaczać, że dany bank, będący przedmiotem *runu*, zawsze nie będzie w stanie wypłacić depozytów oraz realizować płatności – istotne jest jeszcze, czy pozostałe banki w danym kraju nie będą chciały (lub nie będą mogły) pomóc bankowi, który jest przedmiotem *runu*. Zob. Kaufman (1988).

nansowego i wdrażano rozwiązania buforujące lub ograniczające te konsekwencje. Jednak w literaturze wskazuje się przede wszystkim trzy kluczowe skutki upadłości banku. Przede wszystkim upadłość banku wywołuje perturbacje dla jego klientów (okresowa niedostępność depozytów gwarantowanych do ustawowego limitu, ryzyko nieodzyskania środków przekraczających ustawowy limit z masy upadłości banku, zakłócenia w rozliczeniach klientów indywidualnych i instytucjonalnych). Upadłość banku jest dolegliwa dla jego akcjonariuszy lub udziałowców, którzy tracą swe inwestycje w akcje lub udziały⁶. Ubocznym negatywnym skutkiem upadłości banku jest erozja zaufania do banków, co może hamować proces mobilizacji oszczędności, a także zmniejszać efektywność pośrednictwa finansowego związanego z transformacją terminu i ryzyka. Po drugie, we wszystkich systemach bankowych, w których utworzono systemy gwarantowania depozytów, upadłość banku podnosi koszty banków – członków tych systemów – z tytułu partycypacji w wypłatach depozytów gwarantowanych. Może to być także czynnik wpływający na atrakcyjność oprocentowania depozytów lub kredytów albo koszty innych usług bankowych. Po trzecie wreszcie, co jest rzadziej eksponowane i uświadamiane przez interesariuszy systemu finansowego, występuje ryzyko a często wręcz utrata historii transakcji klienta z bankiem, jako determinanta oceny jego wiarygodności. Historia transakcji z danym klientem ogranicza asymetrię informacji i może wpływać na koszty świadczonych usług, zwłaszcza gdy podlegają negocjacji lub swoisty rating wpływa bezpośrednio na ich cenę. Z kolei nowy bank pozbawiony takiej informacji będzie dopiero budował odpowiednią bazę (zob. Bhattacharya, Chiesa 1995; Boot 2000; Bae i in. 2002; Gorton 2012, 2016; Mishkin 1990; Bernanke i in. 1996).

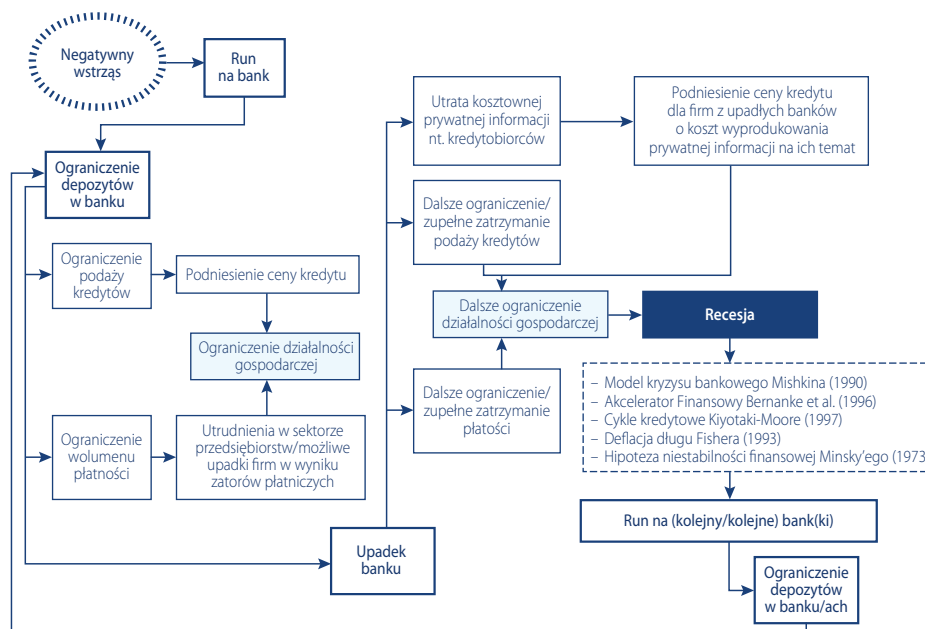
W zależności od liczby i skali upadłości banków w danym kraju, a także negatywnych konsekwencji rozpowszechniania asymetrii informacyjnej w systemie finansowym może wystąpić tzw. zapętlenie kryzysu wywołującego albo pogłębiającego procesy recesji. W tym kontekście można wyróżnić w zasadzie pięć najpopularniejszych koncepcji wyjaśniających te procesy. Są to:

- 1) Model kryzysu bankowego opracowany przez Mishkina (1990),
- 2) Teoria *akceleratora finansowego* (Bernanke, Gertler, Gilchrits 1996),
- 3) Teoria *cykli kredytowych* (Kiyotaki, Moore 1997),
- 4) Teoria *deflacji długu* Fishera (1933),
- 5) Hipoteza niestabilności finansowej Minsky'ego.

Mimo różnic w założeniach oraz charakterystyce przebiegu procesu, wszystkie one zawierają możliwość powstania „błędnego koła”: w przypadku ograniczania aktywności gospodarczej dochodzi do spadku wycen aktywów oraz (lub) przychodów przedsiębiorstw, co wywołuje lub intensyfikuje kryzys bankowy. Ten z kolei prowadzi do zmniejszania akcji kredytowej wpływając na spadek aktywności gospodarczej, inicjując kolejną rundę deterioracji procesu w systemie.

⁶ W rozwiniętych systemach finansowych, w których fundusze emerytalne czy inwestycyjne nabywają akcje banków celem utrzymania lub powiększenia wartości oszczędności swych klientów, upadłość banku bezpośrednio skutkuje utratą tych oszczędności.

Rysunek 1. Schemat ideowy powstawania i konsekwencji kryzysów bankowych

Źródło: opracowanie własne.

2. Koszty kryzysów bankowych

2.1. Spadek PKB

Najczęściej analizowanym makroekonomicznym kosztem kryzysów bankowych jest ich wpływ na poziom i dynamikę PKB. Innym syntetycznym miernikiem tego wpływu jest poziom bezrobocia⁷.

Wpływ kryzysu bankowego na PKB mierzy się głównie z wykorzystaniem czterech ujęć. Najpowszechniej mierzy się zmiany poziomu produktu krajowego brutto (PKB). Szacunki wskazują, że kryzysy bankowe wywołują około dwuletnią recesję skutkującą spadkiem PKB w granicach 7–10%. Z kolei Reinhart i Rogoff (2008) dla przeciętnej pokryzysowej recesji długości dwóch lat oszacowali spadek PKB na 9,3%. Podobnie Demirgüç-Kunt, Detragiache i Gupta (2006) twierdzą, że recesja po kryzysie bankowym trwa dwa lata. Przy czym ich oszacowania wskazują, że spadek w pierwszym roku kryzysu wynosi 4%, zaś w następnym 3,5%. Według wyliczeń Hutchisona oraz Noya (2005) kryzys trwa od 2 do 4 lat i obniża PKB od 8 do 10%.

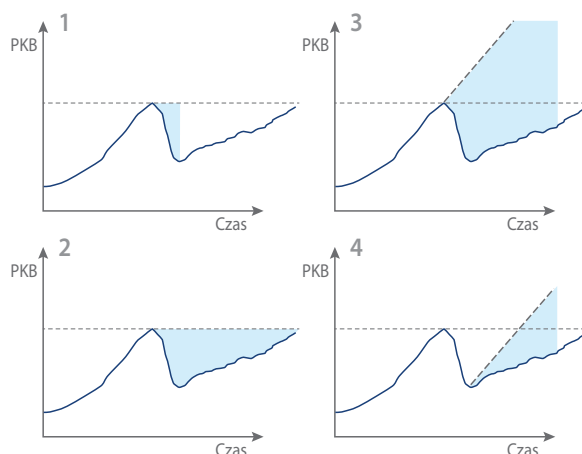
⁷ Koczan i Chupilkina (2022) analizując konsekwencje 400 wojen w ostatnich 200 latach oszacowali, że przeciętny koszt wojny na terytorium badanych krajów wynosił ok. 7% PKB.

Drugi sposób oceny wpływu kryzysu bankowo na PKB polega na szacowaniu, ile lat zajmuje danej gospodarce powrót do poziomu PKB sprzed kryzysu oraz, jaki był tego koszt. Według Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW 1998) trwa to przeciętnie ok. 3 lat, a tak mierzony koszt kryzysu wynosi średnio 11,5% PKB.

Trzecim sposobem jest pomiar utraconego wzrostu gospodarczego. W tym ujęciu mierzy się wartość utraconego PKB w stosunku do ekstrapolacji jego wartości według dynamiki z okresu przedkryzysowego. Szacunek w tym ujęciu przeprowadzili m.in. Laeven i Valencia (2010) otrzymując koszt na poziomie aż 37% PKB.

Czwartym sposobem jest oszacowanie kosztu trwałego lub średniookresowego spadku tempa wzrostu PKB w wyniku kryzysu bankowego. W tym ujęciu jako koszt nie jest mierzony spadek PKB, ale koszt wynikający z niższego tempa wzrostu w przyszłości. Istnieją duże rozbieżności w takich szacunkach. Furceri oraz Mourougane (2009) uznali, że przeciętny spadek tempa wzrostu PKB w stosunku do przedkryzysowego wynosi między 1,5% a 2,1%. Natomiast według Hutchisona oraz Noya (2005) każdy rok kryzysu oznacza utracenie od 3,3 do 3,5% PKB. Loayza, Oviedo i Servén (2004) uznali, że każdy rok trwania kryzysu bankowego oddalał tempo wzrostu PKB od trendu o 3%. Hutchison i Noy (2002), analizując dane dla 24 krajów w latach 1975–1997, stwierdzili obniżenie tempa wzrostu w stosunku do trendu o 5–8% w pierwszych dwóch latach oraz 8–10% w horyzoncie czterech lat od wybuchu kryzysu⁸.

Rysunek 2. Cztery ujęcia mierzenia kosztów kryzysów bankowych w relacji do PKB

Granatowa linia odzwierciedla zmiany poziomu PKB.

Obszar niebieski ilustruje szacowane koszty kryzysu bankowego w relacji do PKB.

Źródło: opracowanie własne.

⁸ Spadek pierwotnego tempa, które wynosiło 5% w skali roku, o 20% oznacza spadek o 1 punkt procentowy.

Z analizy czterech ujęć mierzenia kosztów kryzysów bankowych w relacji do PKB wynika m.in., że najmniejsze koszty wykazuje pierwsze ujęcie, tj. zmiany poziomu produktu krajowego brutto, choć koszty te są znaczne, a recesje silniejsze oraz trwają dłużej niż wywoływanie innymi przyczynami niż kryzysy bankowe (Reinhart, Rogoff 2008 oraz Jordà, Schularick, Taylor 2012).

2.2. Koszty fiskalne

Według Leaven i Valencia (2010) koszt kryzysów bankowych po 1970 r. wynosił 13,1% PKB, z czego największym kosztem było dokapitalizowanie banków sięgające nawet 6% PKB. Do podobnych wniosków doszli Caprio i Honohan (2008) sugerując takie koszty na poziomie 12,5%.

Bezpośrednim skutkiem wydatków fiskalnych związanych z kryzysami bankowymi jest wzrost długu publicznego. Według Reinhart i Rogoff (2008) koszty te powodowały wzrost długu publicznego o 86% w ciągu 6 lat od wybuchu kryzysu; jednak w odróżnieniu od Leaven i Valencia (2010) uznali, że kluczowy był spadek wpływów podatkowych po kryzysie, a nie koszty dokapitalizowania banków. Wysoki dług publiczny może następnie ograniczać tempo wzrostu gospodarczego poniżej optymalnego (Reinhart, Rogoff 2011)⁹.

2.3. Przecena aktywów i utrata depozytów

Kolejnym rodzajem konsekwencji kryzysów bankowych są istotne przeceny aktywów. W literaturze przedmiotu najczęściej wskazuje się: spadek cen nieruchomości (przeciętnie o 35% w ciągu 6 lat od wybuchu kryzysu) oraz spadek cen akcji o 56% w ciągu 3–4 lat (m.in. Reinhart i Rogoff 2008; Jordà, Schularick, Taylor 2012).

Istotnym kosztem kryzysów bankowych są uszczuplenia majątku gospodarstw domowych oraz przedsiębiorstw. Bricker i in. (2011) zauważają, że w latach 2007–2009 ok. 60% gospodarstw domowych w USA zanotowało spadek wartości ich majątku, z czego 25% aż o ponad 50%. Do podobnych ocen strat wartości majątku (20%) dla gospodarstw domowych doszli m.in. Bosworth i Smart (2009).

W zasadzie większość straty majątkowej przedsiębiorstw oraz gospodarstw domowych była wynikiem przeceny aktywów (w tym nieruchomości stanowiących klu-

⁹ W pierwotnym artykule Reinhart i Rogoff (2011) zasugerowali, że gdy dług publiczny przekroczy 90% PKB, roczna dynamika jego wzrostu spada aż o 50%. Tym samym dla kraju o rocznym tempie wzrostu PKB na poziomie 5%, po przekroczeniu progu długu równego 90% PKB tempo spada do 2,5%. W 2013 r. zostały ujawnione błędy w tych szacunkach opublikowanych w 2010 r. Jednak kolejne badania, w tym Hukkinen, Viren (2017), dostarczyły dowodów, że wysoki poziom długu publicznego ma negatywny wpływ na tempo wzrostu gospodarczego. Również Jordà, Schularick i Taylor (2015), analizując dług publiczny w latach 1870–2017 dla 17 krajów rozwiniętych stwierdzili, że wysoki dług publiczny ogranicza wzrost gospodarczy.

czową pozycję w bilansach gospodarstw domowych), utraty pracy i bycia bezrobotnym, upadku przedsiębiorstw, wreszcie oraz (iv) generalnego spadku aktywności gospodarczej.

Dostępne badania¹⁰ wskazują, że w ujęciu historycznym skala strat deponentów upadłych banków była stosunkowo niska. Gorton (1988) analizował straty poniesione przez deponentów banków w USA dla 11 zidentyfikowanych przez niego panik bankowych w latach 1870–1920. Przeciętna strata deponentów wyniosła 0,6% wszystkich depozytów. Największa wystąpiła w 1873 r. i wyniosła 2,1%. Również w przypadku Wielkiej Depresji łączna strata deponentów wyniosła jedynie ok. 2,2% wszystkich depozytów¹¹. Jednak, mimo małej skali, straty deponentów silnie wpływają na opinie o bankach i mają znaczenie polityczne (Bricker i in. 2011; Calomiris, Haber 2014).

3. Polityczne oraz instytucjonalne konsekwencje kryzysów bankowych

Wysokie koszty kryzysów bankowych i towarzyszące im recesje w szczególności sposób wywołują zmiany inicjowane przez polityków i decydentów w reakcji na nastroje społeczne. Do takiego wniosku doszli m.in. Funke, Schularick i Trebesch (2016) oraz Eichengreen (2016), którzy zauważyli, że po kryzysach bankowych dochodzi do polaryzacji sceny politycznej oraz istotnego wzrostu popularności prawicowych populistów. Znane są przykłady gdy kryzys bankowy w krajach demokratycznych istotnie ułatwił dojście do władzy radykalnym politykom. Ekonomiści z Banku Rozrachunków Międzynarodowych (BRM; zob. Doerr i in. 2021), analizując kryzys bankowy w Niemczech w latach 30. XX w., w tym upadek Danatbanku, doszli do wniosku, że spowodował on istotny wzrost popularności nazistów oraz ułatwił dojście do władzy Hitlerowi.

Konsekwencją możliwych zmian politycznych mogą być istotne zmiany regulacyjne oraz w polityce gospodarczej państwa. Kaufman (1996) zaprezentował model teoretyczny, według którego może dochodzić do „cykli regulacyjnych”. Po kryzysie bankowym – w krajach demokratycznych – nowo wybrani politycy mogą przeprowadzić reformy, które doprowadzą do represjonowania sektora bankowego¹². Kosztem tego działania będzie niższy wzrost gospodarczy, który wywoła niezadowolenie społeczne. W średnim okresie dojdzie w efekcie do kolejnej zmiany politycznej, a nowa władza w kraju doprowadzi nie tylko do liberalizacji sektora

¹⁰ Zaskakująco mało badań podejmowało próby oszacowania wysokości strat deponentów.

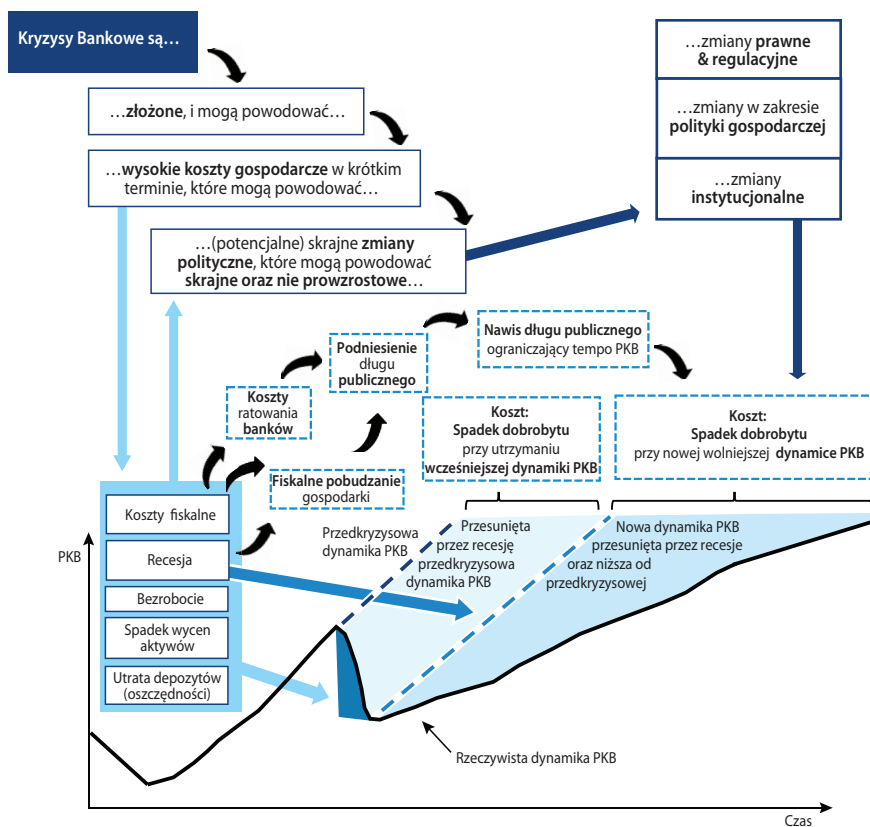
¹¹ Według danych FRED w latach 1930–1933 depozyty w USA zmniejszyły się z ok. 58 do 41 mld USD, czyli o 29,3%. FDIC szacuje, że z ogólnej kwoty 17 mld depozytów tylko 7,6% było utraconych w wyniku upadku banków, a reszta to wycofanie wkładów przez deponentów.

¹² Nowi rządzący, w celu wykorzystania tego zdarzenia do zbudowania kapitału politycznego, starają się przekonać opinię publiczną, że skoro kryzys był w sektorze bankowym, to przyczyną kryzysu bankowego były banki.

bankowego, lecz także będzie stymulować wysoką podaż kredytów. Skutkować to może boorem kredytowym, kolejnym kryzysem bankowym i zapętleniem procesu. Empiryczną analizę „cykliczności” regulacyjnej oraz powiązania tego z naciskami politycznymi dokonali ekonomiści MFW (zob. Dagher 2018), analizując 20 (ich zdaniem) największych kryzysów finansowych w ostatnich 300 latach.

Rysunek 3. Kryzysy bankowe oraz ich krótko i długoterminowe skutki

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

W artykule scharakteryzowano wyniki rozważań teoretycznych oraz badań empirycznych dotyczących złożoności, kosztów oraz konsekwencji polityczno-instytucjonalnych kryzysów bankowych.

Z przeprowadzonych studiów i analiz wynika, że kryzysom bankowym towarzyszy przede wszystkim ograniczenie płynności w sektorze bankowym, ponadto występuje znacząca utrata prywatności informacji na temat jakości kredytobiorców, towarzyszy temu spadek dostępności kredytu (m.in. na skutek wzrostu ceny pieniądza), a także perturbacje, a nawet paraliż w rozliczeniach. W szerokim ujęciu występuje zapętlenie procesu działalności gospodarczej, a zwłaszcza ograniczenie tej aktywności z przejawami kryzysu bankowego. Koszty ekonomiczne kryzysów bankowych są zwykle bardzo wysokie i to nie tylko w wymiarze bezwzględnym ale także w odniesieniu do agregatów makroekonomicznych (np. PKB). Konsekwencje kryzysów bankowych pociągają za sobą wysokie koszty fiskalne wraz z pogorszeniem dobrostanu i uszczupleniem majątków gospodarstw domowych. Recesja gospodarcza towarzysząca kryzysom bankowym bywa porównywalna lub nawet większa niż ta występująca po konfliktach wojennych.

W aspekcie polityczno-instytucjonalnym, a w szczególności regulacyjnym, następstwem kryzysów bankowych jest wzrost popularności populizmu. W tendencji powoduje to obejmowanie władzy przez głosicieli idei populistycznych, a w dłuższym horyzoncie wprowadzane zmiany mają charakter procykliczny.

Bibliografia

- Bae K.-H., Kang J.-K., Lim C.-W. (2002), *The value of durable bank relationships: evidence from Korean banking shocks*, „Journal of Financial Economics”, vol. 64(2).
- Bernanke B.S. (1983), *Nonmonetary Effects of the Financial Crisis in the Propagation of the Great Depression*, „The American Economic Review”, vol. 73(3).
- Bernanke B., Gertler M., Gilchrist S. (1996), *The Financial Accelerator and the Flight to Quality*, „The Review of Economics and Statistics, MIT Press”, vol. 78(1).
- Bhattacharya S., Chiesa G. (1995), *Proprietary information, financial intermediation, and research incentives*, „Journal of Financial Intermediation”, vol. 4(4).
- Boot Arnoud W.A. (2000), *Relationship Banking: What Do We Know?*, „Journal of Financial Intermediation”, vol. 9(1).
- Bosworth B., Smart R. (2009), *The Wealth of Older Americans and the Sub-Prime Debacle*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1553194
- Bricker J., Bucks B., Kennickell A., Mach T., Moore K. (2011), *Surveying the Aftermath of the Storm: Changes in Family Finances from 2007 to 2009*, Finance and Economics Discussion Series Divisions of Research & Statistics and Monetary Affairs Federal Reserve Board, Washington, DC.

Calomiris C.W., Haber S.H. (2014), *Fragile by Design: The Political Origins of Banking Crises and Scarce Credit*, Princeton University Press.

Calomiris C.W., Mason J.R. (2003), *Consequences of Bank Distress During the Great Depression*, „American Economic Review”, vol. 93(3).

Calvo G.A. (2009), *Financial Crises and Liquidity Shocks: A Bank-Run Perspective*, NBER Working Papers, No 15425, National Bureau of Economic Research, Inc.

Caprio G. Jr., Honohan P. (2008), *Banking Crises*, The Institute for International Integration Studies Discussion Paper Series iisdp242, IIS.

Caprio G., Klingebiel D., Laeven L., Noguera G. (2005), *Appendix: Banking Crisis Database*, [w:] P. Honohan, L. Laeven (red.), *Systemic Financial Crises: Containment and Resolution*, Cambridge.

Dagher J. (2018), *Regulatory Cycles: Revisiting the Political Economy of Financial Crises*, IMF Working Papers 2018/008, International Monetary Fund.

Demirgüç-Kunt A., Detragiache E., Gupta P. (2006), *Inside the crisis: An empirical analysis of banking systems in distress*, „Journal of International Money and Finance”, vol. 25(5).

Detragiache E., Demirgüç-Kunt A. (1998), *Financial Liberalization and Financial Fragility*, IMF Working Papers 1998/083, International Monetary Fund.

Diamond D.W., Dybvig P.H. (1983), *Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity*, „Journal of Political Economy”, vol. 91(3).

Doerr S., Gissler S., Peydro J.-L., Voth H.-J. (2021), *Financial crises and political radicalization: How failing banks paved Hitler's path to power*, BIS Working Papers No 978.

Eichengreen B. (2016), *Hall of Mirrors: The Great Depression, the Great Recession, and the Uses-and Misuses-of History*, Oxford University Press, OUP Catalogue, number 9780190621070.

Fisher I. (1933), *The debt-deflation theory of great depressions*, „Econometrica”, vol. 1(4).

Friedman M., Schwartz A. (1963), *A Monetary History of the United States, 1867–1960*, Princeton: Princeton University Press.

Funke M., Schularick M., Trebesch C. (2016), *Going to extremes: Politics after financial crises, 1870–2014*, „European Economic Review”, vol. 88(C).

Furceri D., Mourougane A. (2009), *The Effect of Financial Crises on Potential Output: New Empirical Evidence from OECD Countries*, OECD Economics Department Working Papers 699, OECD Publishing.

Gorton G. (1988), *Banking Panics and Business Cycles*, „Oxford Economic Papers”, vol. 40(4).

Gorton G.B. (2012), *Misunderstanding Financial Crises: Why We Don't See Them Coming*, Oxford University Press.

Gorton G.B. (2016), *The History and Economics of Safe Assets*, NBER Working Papers 22210, National Bureau of Economic Research, Inc.

Hukkinen J., Viren M. (2017), *How toxic is public debt?*, „International Journal of Public Policy”, vol. 13(1/2).

Hutchison M.M., Noy I. (2005), *How Bad Are Twins? Output Costs of Currency and Banking Crises*, „Journal of Money, Credit and Banking”, vol. 37(4).

Jordà Ò., Schularick M., Taylor A.M. (2012), *When Credit Bites Back: Leverage, Business Cycles and Crises*, Working Papers 17621, University of California, Davis, Department of Economics, <https://www.nber.org/papers/w17621>

Jordà Ò., Schularick M., Taylor A.M. (2015), *Leveraged Bubbles*, NBER Working Papers 21486, National Bureau of Economic Research, Inc.

Kaminsky G.L., Reinhart C.M. (1999), *The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance-of-Payments Problems*, „American Economic Review”, vol. 89(3).

Kaufman G.G. (1988), *Bank Runs: Causes, Benefits, and Costs*, „Cato Journal, Cato Institute”, vol. 7(3), Winter.

Kaufman G.G. (1996), *Bank fragility: perception and historical evidence*, Working Paper Series, Issues in Financial Regulation WP-96-18, Federal Reserve Bank of Chicago.

Kiyotaki N., Moore J. (1997), *Credit Cycles*, „Journal of Political Economy”, vol. 105(2).

Koczan Z., Chupilkin M. (2022), *The economic consequences of war*, EBRD Working Papers, No. 271.

Laeven L., Valencia F. (2010), *Resolution of Banking Crises: The Good, the Bad, and the Ugly*, IMF Working Papers 2010/146, International Monetary Fund.

Loayza N., Oviedo A., Servén L. (2004), *Regulation and Macroeconomic Performance*, Policy Research Working Paper, No. 3469, World Bank, Washington.

Minsky H.P., Meyer L.H. (1972), *The Financial Instability Hypothesis, Disaggregated Finance and the Structure of Econometric Models*, Hyman P. Minsky Archive, 21.

Mishkin F.S. (1990), *Financial Innovation and Current Trends in U.S. Financial Markets*, NBER Working Papers 3323, National Bureau of Economic Research, Inc.

Rajan R. (2010), *Fault Lines: How Hidden Fractures Still Threaten the World Economy*, Princeton University Press

Reinhart C.M., Rogoff K.S. (2008), *This Time is Different: A Panoramic View of Eight Centuries of Financial Crises*, NBER Working Papers 13882, National Bureau of Economic Research, Inc.

Reinhart C.M., Rogoff K.S. (2009), *This Time Is Different: Eight Centuries of Financial Folly*, Princeton University Press.

Reinhart C.M., Rogoff K.S. (2011), *This Time Is Different: Eight Centuries of Financial Folly*, Economics Books, Princeton University Press, edition 1, number 8973.

Selgin G. (2017), *Money: Free and Unfree*, Cato Institute.